

Byggvarors påverkan på inomhusmiljö och inomhusluft

Hur ser trenden ut?

Innehåll

Förord	03
Det här är Byggvarubedömningen	04
Bakgrund	07
Statistik	10
Intervju med Tarkett	14
Frågor till allmänheten	16
Intervju med Astma- och Allergiförbundet	22
Sammanfattning & framtidsblick	24

Marianne Balck:

”Vad bygger vi in i våra projekt, och vad blir konsekvensen?”

Som samhälle blir vi alltmer medvetna om vikten av att bygga miljövänligt och framtidssäkert. När vi bryter ner det handlar det i slutändan om att bygga hälsosamt för vår jord och oss som lever på den. Då forskningen hela tiden går framåt och kan berätta mer om våra byggmaterial och hur de påverkar oss i vår vardag inser vi snabbt att det här är ett arbete utan slut. Vår roll på Byggvarubedömningen blir därför viktig i att guida våra medlemsföretag till hållbara och hälsosamma byggmaterialval baserat på aktuell information.

Om vi backar bandet till Byggvarubedömningens linda så var asbest en av de stora anledningarna att vi som organisation såg dagens ljus. När problemen kopplat till asbest identifierades insåg branschen vilken hög kostnad materialet orsakade, såväl för ekonomi som hälsa. Och det blev i sin tur ett kvitto på hur viktigt det är att arbeta proaktivt med den typen av frågor. Att helt enkelt ställa oss frågan: Vad bygger vi in i våra projekt, och vad blir konsekvensen?

Undersökningar pekar på att vi i snitt tillbringar 90 procent av tiden i inomhusmiljöer. Att veta vad vi bygger in – och var – är därför väldigt viktigt. Därför har Byggvarubedömningen sedan många år tillbaka tagit fram kriterier för byggvaror som används i inomhusmiljöer, och tittat mer på emissionerna – ämnen materialen avger – för att få en bättre bild av vad vi egentligen bygger in i våra hem, skolor och arbetsplatser.

Byggvarubedömningen är unika inom EU med att miljöbedöma byggprodukter på Livscykelkriterier på det sättet vi gör. Bedömningarna har gett oss data på vad vi bygger in i våra byggnader, vilket vi delar med oss av i den här rapporten. Spoiler alert: det är glädjande siffror som redovisas!

”Om vi backar bandet till Byggvarubedömningens linda så var asbest en av de stora anledningarna att vi som organisation såg dagens ljus.”

Marianne Balck, Miljötoxikolog
på Byggvarubedömningen

Det här är Byggvarubedömningen

Byggvarubedömningen är en icke vinstdrivande ekonomisk förening som bedömer och tillhandahåller information om hållbarhetsbedömda byggvaror. Vår vision är att bidra till utvecklingen mot en giftfri och hälsosam bebyggd miljö som tar ansvar för såväl nuvarande som kommande generationer.

Vår historia sträcker sig tillbaka till millennieskiftet då branschen upplevde stora utmaningar, hälsorisker och kostsamma saneringar kopplade till PCB och asbest. För trots att medvetenheten om problematiken var stor, så var kunskapen i frågan generellt sett låg. Branschen behövde mer kunskap kring giftfritt och hållbart byggande, och Byggvarubedömningen var född.

Byggvarubedömningen bildades genom en sammanlagning av Milab och ByggsMiljö. Något som innebar att Sveriges största och viktigaste fastighetsägare lanserade en standard för miljöbedömningar av byggvaror. Aktörerna tog fram bedömningskriterier som produkter skulle bedömas efter och skapade en databas för att kunna samla alla bedömningar på ett och samma ställe.

Hela grundpremissen för Byggvarubedömningen har sedan dag ett varit att göra det lättare för aktörer inom byggbranschen att göra hållbara och giftfria materialval. Helt enkelt att göra komplex information lättöverskådlig och tillgänglig för Sveriges entreprenörer, fastighetsbolag, kommuner, regioner med flera.

Våra bedömningar

Alla produkter vi bedömer presenteras i vår webbtjänst. Där presenteras de i tre nivåer: **Rekommenderas** (grön), **Accepteras** (gul) samt **Undviks** (röd). På så sätt kan även de som inte är insatta i dessa komplexa

områden göra kloka och hållbara materialval. Vårt loggboksverktyg är användarnas samlingsplats för kemiska produkter och varor där aktörer kan samarbeta kring materialval och logga vad som har byggts in i varje specifikt byggprojekt. All data som läggs in i loggböckerna gör det möjligt att i framtiden spåra ämnen som vi idag har låg kännedom om och som skulle kunna visa sig ha skadliga egenskaper. Ett sätt för oss och våra användare att ta ansvar för såväl dagens som framtida generationer.

Byggvarubedömningen är under ständig tillväxt och utvecklar bygg- och fastighetsbranschen till att bli mer hållbar. Antalet medlemmar, bedömningar och loggböcker ökar kontinuerligt, och tillsammans gör vi det enklare att bygga hållbart!

Sedan mitten av 2016 har vi gjort bedömningar enligt nya bedömningskriterier. Nu har vi sammanställt vår data mellan åren 2017–2023 kopplade till kriterierna Emissioner och Flyktiga organiska ämnen (så kallade VOC:er) i byggmaterial. I den här rapporten presenterar vi vad kunnat utläsa av den information vi samlat på oss.

Våra bedömnings-symboler

Rekommenderas

Accepteras

Undviks

DE 4 PELARNA

Så fungerar Byggvarubedömningen – steg för steg

Bedömning 	Materialleverantören skickar in dokumentation som vi behöver utifrån våra kriterier för kemiskt innehåll och livscykelaspekter. Det är även frivilligt att bedöma produkter enligt våra sociala kriterier för Hållbara leveranskedjor.
Databas 	Produkterna blir publicerade och sökbara i vår databas där det syns tydligt vilken bedömning produkten fått både på kemiskt innehåll, livscykelaspekter och totalbedömning. I databasen kan användaren söka på produkt-namn, materialleverantör, innehåll av ett visst ämne, att undvika vissa ämnen eller klassificeringar och på produkter som uppfyller en viss certifiering.
Loggbok 	I loggboken listar användarna sina byggprojekt och vilka produkter som byggs in i projektet, det kan handla om både renoveringar och nyproduktioner. Loggboken är ett verktyg som användaren har för att utifrån beställarens kravlista granska de produkter som används under bygget. I loggboken kan flera aktörer inom projektet samarbeta kring materialval.
Spårbarhet 	Förutom att uppfylla byggcertifieringar som Miljöbyggnad, BREEAM eller Svanen är syftet med loggboken att veta vad som byggts in i byggnaderna – och var. Dels för att kunna återvinna produkter och material korrekt vid renovering eller rivning, dels för att identifiera eventuella regleringar av ämnen som kommer i framtiden.

Vi går längre än lagstiftningen kräver

Det finns en del regleringar för farliga ämnen i varor i EU:s lagstiftning. Ett problem är att varor inte klassificeras likt kemiska produkter. Det gör det svårt för den som inte är insatt i ämnet att avgöra vilka produkter som egentligen är giftfria. För att göra det möjligt med jämna och jämförbara bedömningar för alla byggprodukter, både kemiska produkter och varor, bedömer vi därför alla på samma sätt.

Våra medlemmar vill gå längre än vad lagstiftning kräver vad gäller giftiga ämnen i byggprodukter. Och vi vill göra det enkelt för dem att identifiera de produkterna på ett enklare sätt – ingen ska behöva vara expert för att veta vilka produkter som är giftfria.

Regelverken vi bedömer byggvaror enligt

Vi har kriterier för Kemiskt innehåll och Livscykel-aspekter. Kriterierna för Kemiska innehåll baseras på Kemikalieinspektionens PRIO-kriterier för farliga

egenskaper. PRIO är ett verktyg som hjälper företag att hitta och byta ut farliga ämnen i sina varor eller kemiska produkter. Kriterierna är uppdelade i utfasningskriterier för ämnen med allvarliga egenskaper som behöver fasas ut och prioriterade riskminsknings-kriterier för farliga egenskaper som bör riskutvärderas om de ska användas. PRIO har en databas med ämnen som uppfyller egenskaperna och PRIO riktar sig till alla branscher, inte bara byggbranschen. Haltgränserna i Byggvarubedömningens kriterier baseras på EU:s kemikalielagstiftning CLP som reglerar klassificering och märkning och Reach som reglerar registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen.

Livscykelkriterierna omfattar områden genom hela livscykeln som vi och våra medlemmar tycker är viktiga, och baseras bland annat på lagstiftning, bransch-standarder eller data från miljövarudeklarationer (så kallade EPD:er).

Bättre byggmaterial hjälper folkhälsan

Med nyvunnen kunskap har byggbranschen fått kontroll över tidigare problemämnen i våra inomhusmiljöer. Men med bättre kunskap och möjligheter att identifiera hälsofarliga ämnen har vi också i modern tid hittat nya problemområden. Det som för ett 20-tal år sedan handlade om exempelvis radon och asbest, handlar idag istället om exempelvis VOC:er och emissioner. Årets rapport kommer till stor del behandla just den typen av ämnen, hur användningen av dem sett ut de senaste åren och hur de påverkar vår hälsa. →

Våra medlemmar

Medlemsskaran består idag av 75 företag och organisationer fördelade inom såväl arkitektbolag, kommuner, regioner, ägande och förvaltande fastighetsbolag, statliga myndigheter, entreprenörer, aktörer på anläggningsbranschen med flera. Alla med samma ambition: att bidra till en mer hållbar bygg- och fastighetsbransch och med ett engagemang att påverka Byggvarubedömningens arbete.

N

är Byggsvarubedömningen bildades 2006 var PCB (giftiga och svårnedbrytliga ämnen) och asbest två stora problemområden inom byggbranschen. Problemområden som kostade framför allt folkhälsan, men även byggsektorn, som med den nya kunskapen om ämnena ställdes inför stora och kostsamma inventeringar och saneringsarbeten. Det blev startskottet för Byggsvarubedömningen då branschens behov av en proaktiv kontroll av vad byggvaror egentligen innehöll blev väldigt tydligt.

När det gäller byggmaterials påverkan på inomhusmiljö och inomhusluft har Byggsvarubedömningen tagit fram ett Livscykelkriterium. Anledningen till att kriteriet togs fram var för att vi inte bara skulle titta på materialens innehåll av farliga ämnen utan även vilka farliga ämnen som avges från materialen – så kallade emissioner. Emissioner är något som kan påverka alla men som alla kanske inte vet vad det är och varför det är viktigt att ha koll på.

Byggsvarubedömningen har också ett kriterium för kemiskt innehåll – så kallade Flyktiga organiska ämnen (också kallade VOC). Skillnaden från emissioner är att en emissionsanalys mäter bland annat vilka VOC som avges från ett material, men när vi tittar på VOC kriteriet så undersöker vi det faktiska innehållet av dessa ämnen i varje separat byggmaterial.

Vad ingår i termen "inomhusmiljö"?

Luften är en stor del och ofta det första man tänker på när det kommer till inomhusmiljö. Men även ljus, buller, utsikt, lukt och temperatur kan kopplas till inomhusmiljön och eventuell problematik. Enligt Boverket tillbringar vi i Sverige idag cirka 90 procent av vår tid inomhus, vilket förstås innebär att det är väldigt viktigt att miljön inomhus är hälsosam.

Effekterna av en dålig inomhusmiljö kan med tanke på den breda paletten av problemområden förstås variera. Till exempel:

- **Dåligt ljusinsläpp:** Kan påverka dygnsrytmen negativt, något som är grundläggande för vår goda hälsa och vårt välbefinnande. En störd dygnsrytm kan kopplas till sämre sömnkvalitet. Bra sömn och återhämtning minskar till exempel risken för hjärt- och kärlsjukdomar, övervikt, diabetes, nedsatt prestation och inlärning, samt psykisk ohälsa.
- **Gifter i byggmaterial och dålig luftkvalitet:** Kan leda till eller trigga bland annat astma, hudproblem, trötthet, ögonirritation och huvudvärk.

Flyktiga organiska ämnen – så kallade VOC:er

VOC:er är organiska föreningar – molekyler som innehåller kol – som har en kokpunkt på 250 grader Celsius eller lägre. De är vanligt förekommande i inomhusmiljöer och finns ofta i olika inrednings- och byggmaterial och kemiska byggprodukter. VOC:er har klassificeringar och dessa fångas upp i Byggsvarubedömningens VOC-kriterium. Kriteriet fokuserar alltså på en produkts innehåll av dessa ämnen. Kriteriet gör att våra kunder enkelt kan få en överblick över vilka produkter som uppfyller kriteriet. Om ett projekt tänkt använda en produkt som inte uppfyller kriteriet, kan det vara bra att undersöka om det går att hitta en produkt som uppfyller kriteriet och som även uppfyller de övriga krav och behov som projektet har.

Det finns alltså stora vinningar att göra kopplade till hälsa när det kommer till olika förändringar i inomhusmiljön, och då inte minst vad gäller byggmaterial. Sedan mer än 15 år tillbaka har Byggsvarubedömningens loggböcker samlat information om hur branschen förändrat sin användning av byggmaterial kopplade till inomhusmiljöer. Nu kan vi därför äntligen presentera utvecklingen av dessa och se hur trenden ser ut, något vi presenterar i den här rapporten med fokus på åren 2017–2023.

Emissioner

Emissioner är ämnen som avges från ett materials ytskikt, snarare än materialets faktiska innehåll. I inomhusluft kan man hitta många av de här ämnena, varav en stor andel kan komma från byggmaterial. Även nyproducerade byggmaterial omfattas i det här avseendet då flyktiga ämnen avges som mest i början av materialets livscykel. Ett av Byggsvarubedömningens Livscykelkriterier handlar därför om emissioner, ett kriterium som togs fram för mer än 15 år sedan men kontinuerligt utvecklas och uppdateras då vi får in nya ämnen och ny kunskap. Emissionskriteriet omfattar bland annat hur mycket VOC som avges från ett ytskikt som är i kontakt med inomhusluft. För att uppfylla kriteriet behöver leverantören skicka in en emissionsrapport eller ett emissionscertifikat som uppfyller kraven.

Branschrappport

Hälsofarliga ämnen i inomhusmiljöer 2017–2023

Årets rapport fokuserar på giftiga ämnen i byggvaror som påverkar vår inomhusmiljö och närmare bestämt vår inomhusluft. Här presenterar vi statistik över hur trenden sett ut för produkter som kan påverka inomhusluften negativt mellan åren 2017–2023 – och varför. Det här är vad statistiken visar!

Loggböcker

Sedan 2017 har vi sett en stadig ökning för antalet startade loggböcker hela vägen fram till 2022. 2023 ser vi dock ett trendbrott där loggböckerna för första gången minskade under det här årsspannet. Detta var delvis väntat på grund av ränteläget och lågkonjunkturen som tog ett grepp om Sverige under den tidsperioden. Med det sagt så är det fortfarande en bra siffra på antal loggböcker med tanke på rådande världsläge, antalet för 2023 är också högre än antalet för 2021 och bakåt.

Ämnen som påverkar vår inomhusluft

Mellan 2017–2023 har antalet produkter med bedömningen **Undviks inom det kemiska kriteriet VOC (flyktiga organiska ämnen)** minskat med hela **74 procent**. Anledningen till det är bland annat att målarfärger idag oftare innehåller vattenbaserade lösningsmedel istället för oljebaserade. Oljebaserade färger innehåller nämligen högre halter VOC, starkare lösningsmedel och luktar starkare än vattenbaserad färg. Den här produktutvecklingen är inte bara bra för oss som bor och vistas i inomhusmiljön utan också för

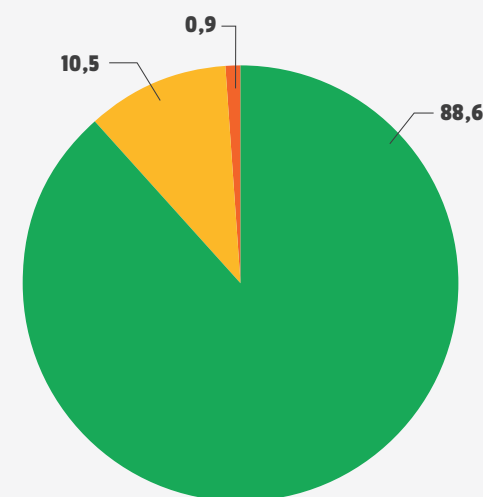
målare och hantverkare som jobbar med färgerna. Antal produkter i snitt per loggbok som fått bedömningen **Undviks på Livscykelkriteriet Emissioner** har halverats (minskat med 52 procent) mellan åren 2017–2023. En produkt kan få Undviks på kriteriet Emissioner på grund av att halter överskrider eller för att information om emissioner saknas. Cirka 75 procent av produkterna som fått Undviks på kriteriet i loggböcker har det på grund av att halter överskrider och cirka 25 procent får bedömningen Undviks för att emissionsinformationen är bristfällig eller saknas.

Det bör tilläggas att vi i viss mån fortfarande behöver byggmaterial med bedömningen **Undviks** då det helt enkelt inte alltid finns produkter att ersätta med som fyller de byggnadstekniska kraven ännu. Samtidigt kan vi se att närmare 90 procent av produkterna bedömda gällande emissioner är märkta som rekommenderas.

På följande sidor presenterar vi utvecklingen av antal loggböcker samt hur användningen av produkter med VOC och emissioner utvecklats mellan åren 2017–2023.

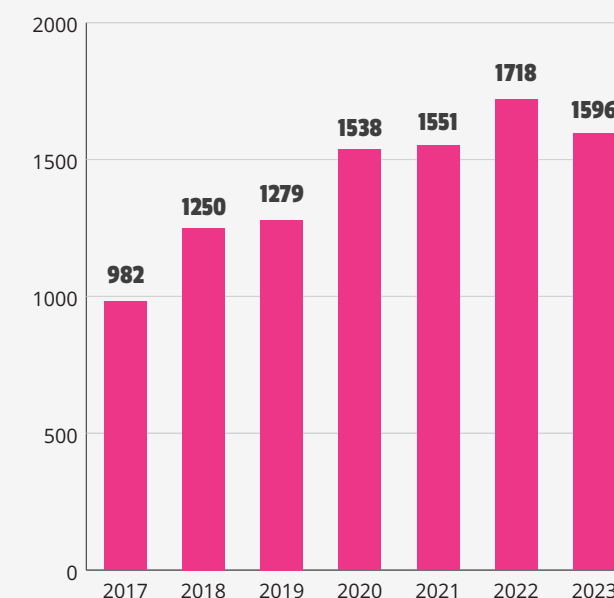
Andel produkter i procent som fått bedömning på emissioner, dvs är i kontakt med inomhusluft, i samtliga loggböcker med startår mellan 2017–2023.

- Andel Rekommenderas
- Andel Accepteras
- Andel Undviks

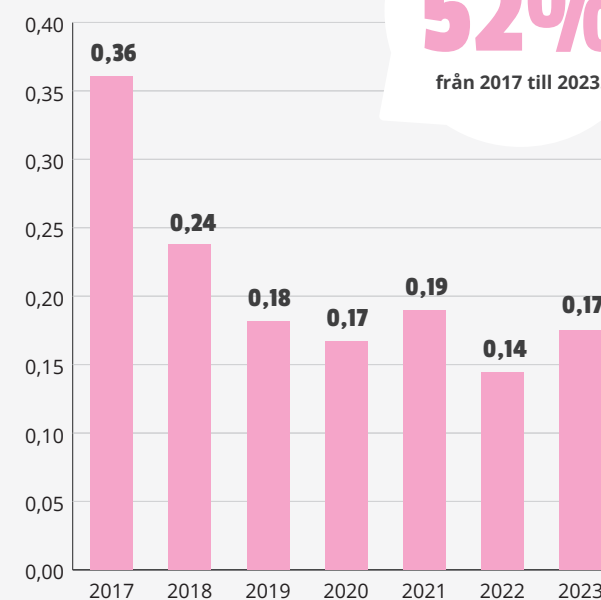
Antal startade loggböcker per år mellan 2017–2023.

Antalet loggböcker ökade med **63%** från 2017 till 2023.

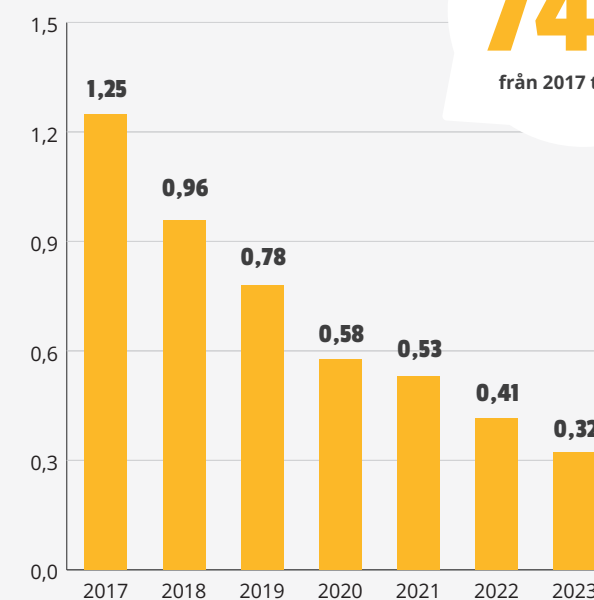
Antal produkter i snitt per loggbok som fått bedömning Undviks på Emissions-kriteriet, i snitt per loggbok, utifrån årtalet loggboken startades.

Minskat med **52%** från 2017 till 2023.

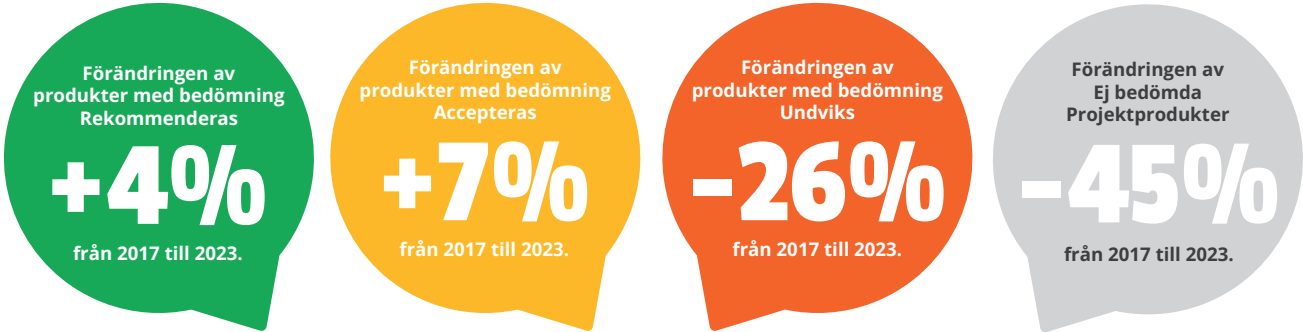
Antal produkter i snitt per loggbok som fått bedömning Undviks på VOC-kriteriet, i snitt per loggbok, utifrån årtalet loggboken startades.

Minskat med **74%** från 2017 till 2023.

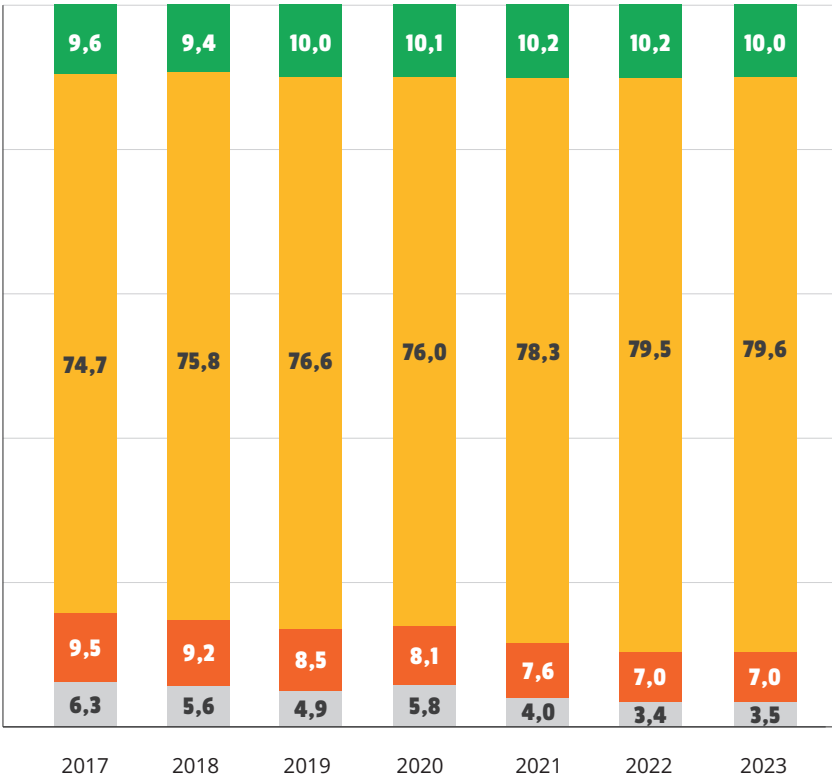
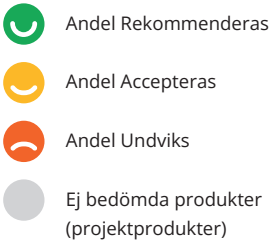

Loggböckerna - fakta och utveckling 2017-2023

- En loggbok innehåller i snitt **cirka 100 produkter**. En loggbok för en helt ny byggnad innehåller generellt många fler produkter än en hyresgäst Anpassning som innebär att befintliga lokaler renoveras.
- Vi kan se att antalet startade loggböcker per år har ökat från cirka 980 år 2017, till cirka 1600 år 2023. Totalt har Byggvarubedömningen idag **över 11 000 aktiva loggböcker**, som sedan kan arkiveras och sparas när de är färdigställda.
- Slutsatsen vi kan dra av det här är att loggböckerna i det närmaste har fördubblats, medan **användandet av produkter innehållandes de undersökta giftiga ämnena har halverats**. Ett tydligt och glädjande kvitto på att Byggvarubedömningen är ett populärt system som fortsätter att växa.

Totalbedömning av alla produkter, presenterade i procentuell andel, i samtliga loggböcker med startår mellan 2017-2023.

Fasar ut gifter och fasar in återvinning

Tarkett går i bräschen för golvbranschen

Som global aktör inom golv tillverkning följer också ett stort hälso- och hållbarhetsansvar. Golvbranschen brottades länge med problematik kopplade till ftalater som mjukgörare i plastgolv. Vissa ftalater kan bland annat leda till hormonrubbingar. Tarkett har idag 120 bedömda produkter hos Byggvarubedömningen.

– Vi var först med att bli helt ftalatfria, säger Thibault d’Ortoli, nordisk hållbarhetschef på Tarkett.

Med verksamhet i mer än 100 länder och 12 000 anställda världen över är Tarkett en av de största globala producenterna av golv. En omfattande verksamhet som innebär både en möjlighet och en skyldighet att värna om miljö och hälsa. **Thibault d’Ortoli** är nordisk hållbarhetschef på Tarkett och jobbar med företagets klimatmål, och visar det sig – mycket mer.

– Jag är kemist i grunden och har jobbat med miljörelaterade ämnen sedan många år. I rollen på Tarkett är min uppgift att säkerställa att Norden levererar så att vi kan nå våra globala klimat- och cirkulära mål. Men jag håller också utbildningar internt och externt om olika hållbarhetsfrågor, diskuterar med kunder och samarbetspartners om vinsten i att återvinna gammalt golvmaterial, samt att bidra med olika kommunikationsinsatser för att visa att vi återvinner på riktigt, säger han.

Högre krav på giftfria material

Sedan millennieskiftet har en förändringens vind blåst i branschen. Beställare av byggprojekt har ställt allt högre krav på giftfria material och där har Tarkett varit ett av företagen som gått i första ledet med att fasa ut de giftiga ämnena i sin golvproduktion. Ftalater är ett samlingsnamn för en grupp kemiska föreningar som är effektiva mjukgörare i plastgolv – men vissa är skadliga för oss människor. Därför har Tarkett fasat ut skadliga ftalater sedan början av 2000-talet och producerar sedan 2011 helt ftalatfria homogena plastgolv. Då ftalater sprids till bland annat damm och inomhusluft är denna utveckling positiv för inomhusmiljön och människors hälsa.

– Vi lade stora resurser på att hitta alternativa mjukgörare till våra plastgolv. Istället använder vi nu till exempel biobaserade mjukgörare ricinolja. Vi var först att fasa ut ftalaterna helt och hållet och idag skulle man inte kunna sälja ett plastgolv som innehåller ftalater i Sverige. Det känns såklart bra att vi kan vara en del av en viktig förändringsresa, säger Thibault d’Ortoli.

Utöver att ersätta giftiga ämnen har Tarkett tagit ett steg till. Via deras insamlings- och återvinningsprogram

Restart tog företaget fram en banbrytande teknik för återvinning av plast-, linoleum- och textilgolv. Något som möjliggjorde att tvätta bort rester av lim och spackel för att sedan återvinna materialet och göra nya golv av de gamla.

– För att vi ska kunna återvinna ett gammalt homogent plastgolv måste det vara producerat efter 2011 då det annars finns en risk att det innehåller ftalater. Vi återvinner dels spill som blir över vid installation av golvet, dels tar vi hand om gamla golv som rivs ut. De skickas sedan till vår fabrik i Ronneby där vi sköter hela återvinningsprocessen. Från tvätt till produktion av ett helt nytt golv, säger Thibault d’Ortoli.

”Vi måste samarbeta mer”

Trots att återvinningsprocessen är en stor framgång så finns det enligt Thibault d’Ortoli kapacitet att bli ännu bättre. Och han påpekar att branschens och Tarketts kunders välvilja – i väntan av andra hårdare incitament – är en nyckel för att kunna skala upp återvinningen ytterligare.

– Idag samlas det 30 procent av allt plastinstallationsspill. Det är en helt okej siffra, men vi vill förbättra den avsevärt. Men vi kan inte göra det ensamt, i slutändan behöver vi hjälp från våra kunder för att sänka vårt koldioxidavtryck – det finns nämligen inte tillräckliga incitament kopplat till det här ännu, säger han och fyller på med lite självinsikt:

– Samtidigt vet vi att vårt Restart-program kan bli bättre också. Det är inte perfekt ännu och vi måste jobba med att bli mer flexibla. Vi måste samarbeta mer inom byggsektorn, för vi är många som vill bli bättre.

Har era satsningar på substitution och återvinning påverkat er affär på något sätt?

– Sådana här saker är svåra att redovisa i kronor och ören. Hållbarhetsarbete är svårt att sätta ett monetärt värde på. Men med tanke på att hållbarhet är integrerat i de flesta företagsstrategier nuförtiden är det såklart bra för oss. Företag vill jobba med oss dels för att vi är en pålitlig och serviceinriktad leverantör till våra kunder, dels för att vi har ett gediget hållbarhets- och hälsotänk.

Vilken förbättringspotential ser du i er verksamhet framöver?

– Jobbet med att hitta nya och bättre råvaror är en ständigt pågående process för att kunna sänka vår klimatpåverkan ytterligare. Vi har inte nått vårt mål på 30 procent återvunnet material i våra produkter i genomsnitt ännu, utan vi behöver vi samla mer återvinningsbart golvmaterial. Dessutom vill vi kunna återvinna fler produkter än vad vi kan idag. Så där kommer vi behöva investera i våra processer och vår infrastruktur, men för att det ska vara möjligt krävs en större efterfrågan från branschen av produkter med hög andel av återvunnet material. EU-lagstiftningar och nationella initiativ är på gång som kan fungera som en katalysator för det. Vi hoppas att förändringen kommer, det börjar bli bråttom om byggbranschen ska klara den cirkulära omställningen.

Thibault d’Ortoli, nordisk hållbarhetschef på Tarkett.

Undersökning

Vad säger allmänheten?

I den här rapporten har vi pratat med sakkunniga, medlemsföretag och presenterat statistik. Men vad säger egentligen allmänheten: är inomhusluft en fråga som gemene man tänker på? Vi tog hjälp av undersökningsföretaget Norstat för att se om frågor kopplade till inomhusluften är något svenskarna oroar sig för.

Svenskarna går att dela in i tre tydliga segment: de intresserade, de som inte bryr sig och de som litar på att lagar och myndigheter ser till att de vistas i sunda miljöer. I undersökningsmaterialet kan vi se att relativt få (13 procent) oroar sig över kvaliteten på inomhusluft, men att 37 procent tycker att ämnet är intressant. Siffror som går att tolka som att vi svenskar tycker att ämnet är viktigt, men att vi också har stor tilltro till att någon annan säkerställer att inomhusmiljöerna vi vistas i är sunda.

När de tillfrågade får frågan om *var* de oroar sig svarar en stor andel att man faktiskt oroar sig någonstans, endast en femtedel (21 procent) anger att de inte oroar sig i någon inomhusmiljö. Det innebär att cirka 80 procent faktiskt oroar sig för inomhusmiljön. Medan nästan hälften känner oro i kollektivtrafiken, och 36 procent på arbetsplatsen. Man är helt enkelt mer trygg med luftkvaliteten i hemmet än vad man är på platser där man vistas tillsammans med många andra. Dock ser vi lägre oro i träningslokaler, affärer och skolan, något som troligtvis kan kopplas till att

vi tillbringar kortare perioder av våra dagar i och att skolungdomar inte hör till den huvudsakliga målgruppen i den här undersökningen.

Det blev tydligt att de som är ointresserade litar på att regelverk och relevanta myndigheter ser till att bidra till att inomhusmiljöerna är säkra. Det säger oss bland annat att vi på Byggvarubedömningen har en stor och viktig roll att se till deras intressen för att arbeta för ständigt förbättrade inomhusmiljöer.

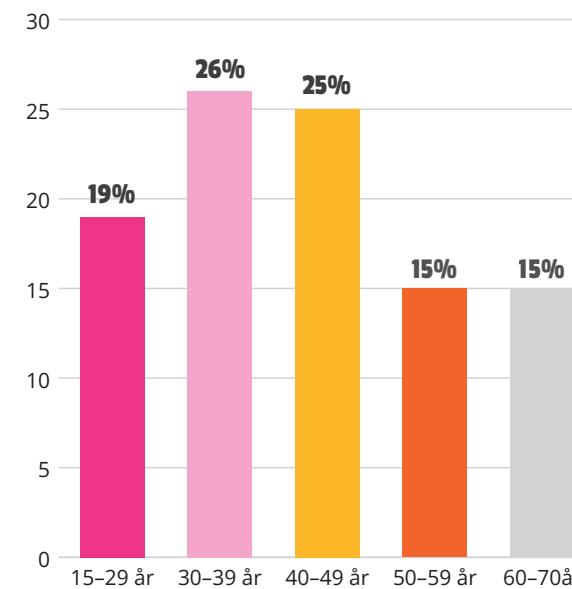
Undersökningen i korthet

Utförd av: Norstat (Norstat Express)

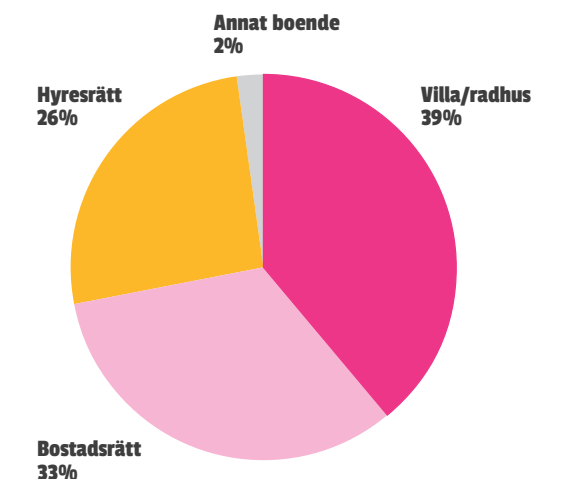
Typ av undersökning: Digital, kvantitativ undersökning

Antal deltagare: 500 svarande deltagare

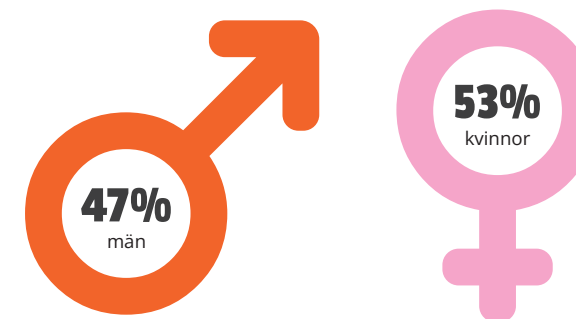
Ålder

Boende

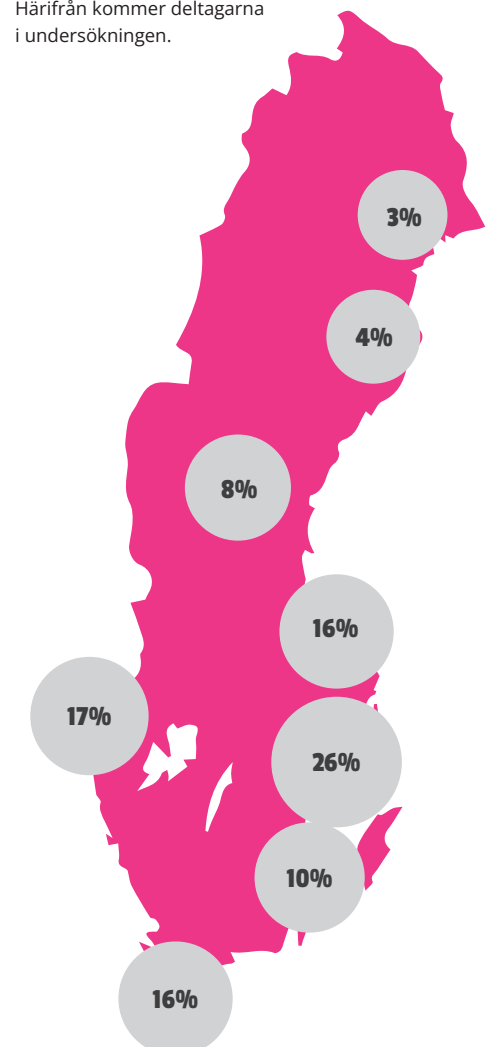

Kön

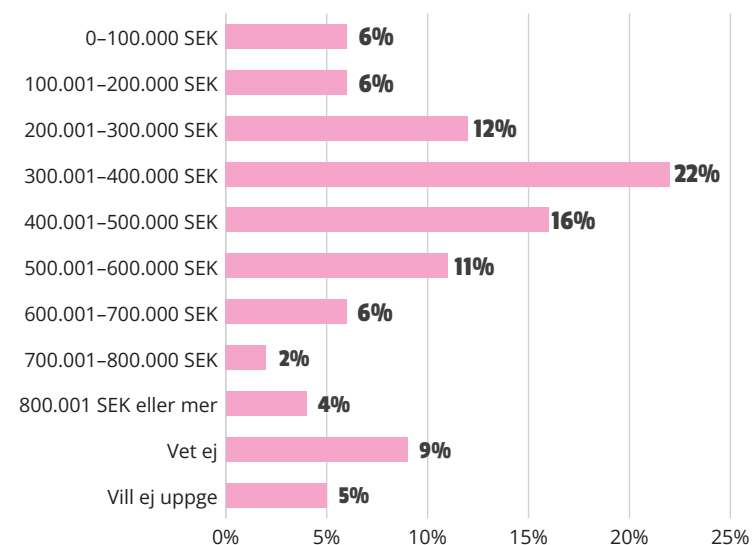

Geografisk spridning

Härifrån kommer deltagarna i undersökningen.

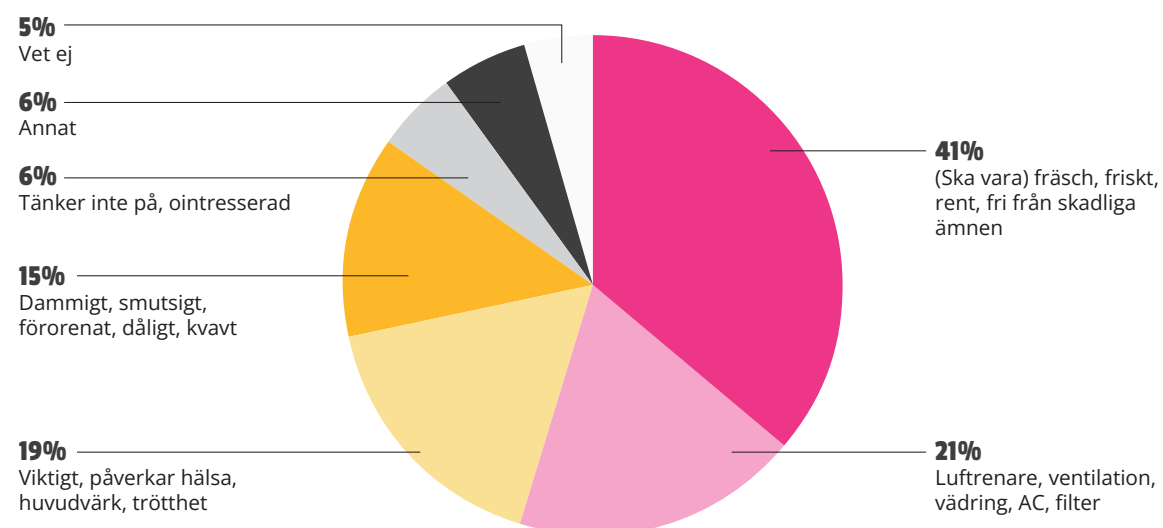
Personlig årsinkomst

FRÅGA 1

Vilka spontana tankar, känslor eller associationer får du när vi pratar om "kvalitet på inomhusluft"?

De spontana associationerna eller tankarna som kommer upp för allmänheten när vi pratar om kvalitet på inomhusluft består av en bred variation från mer positiva till negativa. **Endast 6 procent svarade att de inte tänker på luftkvaliteten** i allmänhet eller att de är ointresserade av frågan.

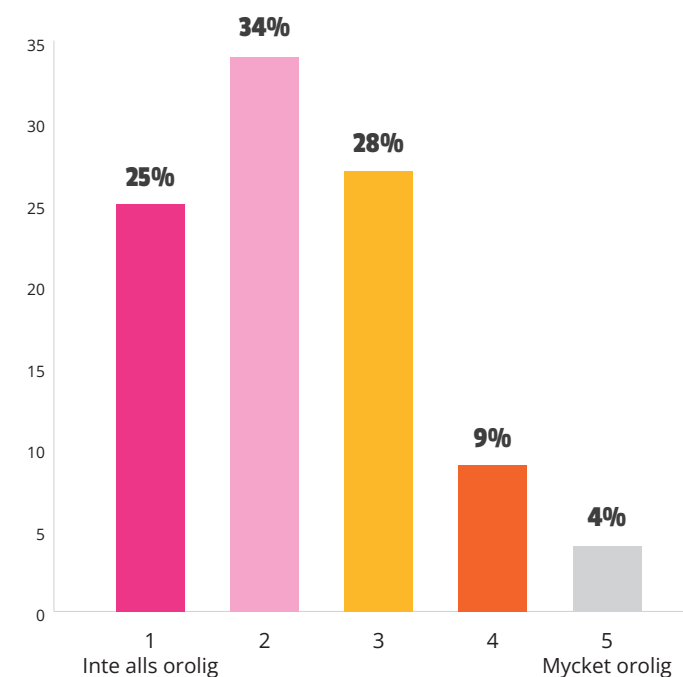

Flera svarsalternativ var möjliga

FRÅGA 2

Hur orolig är du över kvaliteten på den inomhusluften du andas i din vardag?

När vi uttryckligen frågar hur oroliga människor i allmänhet är över luftkvaliteten de andas i vardagen, tenderar majoriteten att luta åt att de inte är oroliga. **1 av 4 säger att de är inte alls oroliga.**

"Viktigt för hälsan att ha ren luft i hemmet. Hepa filter är bra på att ta bort partiklar och rena luften."

Man, 24 år, Sydsverige, boende i bostadsrätt

"Hur pass mycket dammpartiklar och orenheter som finns i luften."

Kvinna, 38 år, Stockholm, boende i bostadsrätt

"Fräscht och friskt."

Man, 32 år, Sydsverige, boende i villa/radhus

"Frisk luft gärna inte så jätte täta fönster. Lite självdrag är bra."

Kvinna, 48 år, Mellersta Norrland, boende i villa/radhus

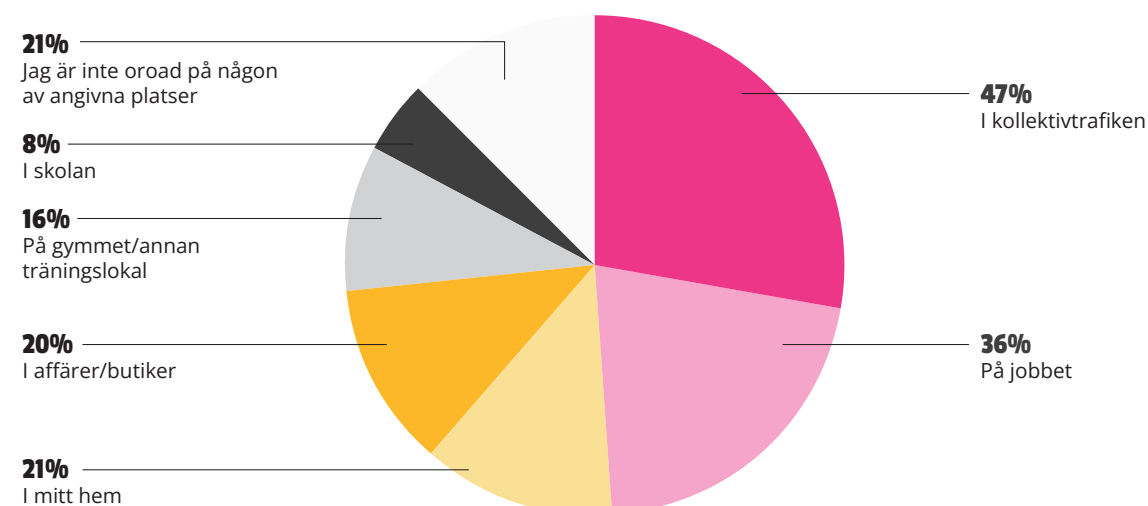
"Inomhusluften/miljön är otroligt viktig och måste hålla hög kvalitet både för exempelvis hälsan och även för en god nattsömn."

Man, 51 år, Norra Mellansverige, boende i villa/radhus

FRÅGA 3

På vilken/vilka av dessa platser skulle du säga att du är mer oroad över inomhusluften i din vardag än andra?

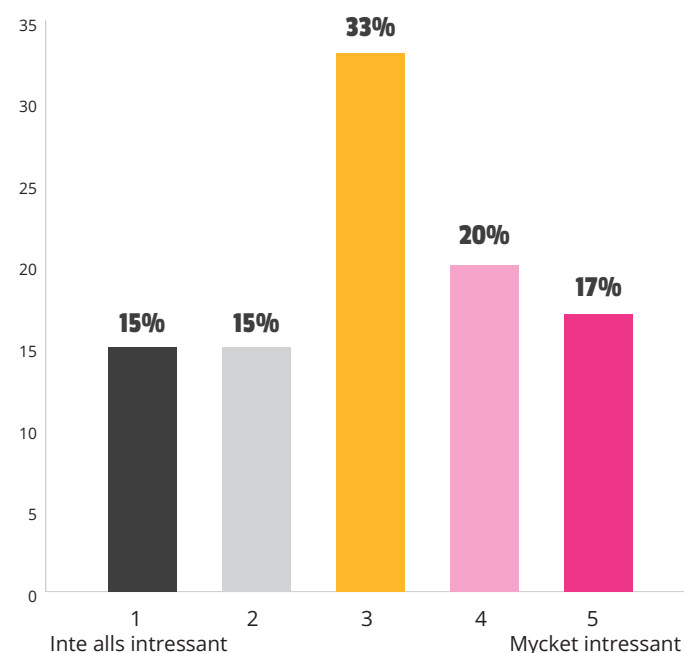
Till skillnad från fråga 2 anger faktiskt 80 procent att de oroar sig över inomhusluften i sin vardag, med betoning på i kollektivtrafiken. Flera alternativ var möjliga.

FRÅGA 4

I vilken grad är denna information av intresse för dig?

Efter att respondenterna fått kort information* om hur byggmaterial kan påverka luftkvaliteten frågar vi om i vilken grad informationen är av intresse. **37 procent anger att informationen är av intresse** för dem i någon grad, vilket är en övervikt jämfört med inte intressant (30 procent). Cirka en av tre ger ett neutralt betyg till frågeställningen.

**Inomhusluften i Sverige är generellt god, men visste du att byggmaterial kan påverka inomhusmiljö och inomhusluft negativt genom att de avger bland annat flyktiga organiska ämnen? Detta är ämnen som kan påverka vår hälsa genom till exempel irritation i ögon eller påverkan på luftvägar.*

”Jag känner till det. I vår villa i Stockholm så finns det byggmaterial som behöver bytas ut. Exempelvis spånplattor som avger formaldehyd. Min fru har astma.”

Man, 72 år, Stockholm, boende i villa/radhus

”Mycket informerande text och man får sig en tankeställare.”

Kvinna, 52 år, Småland med öarna, boende i villa/radhus

Undrar om det är det som påverkar oss i hemmet med kliande ögon och nästäppa.”

Kvinna 36, Stockholm, boende i hyresrätt

”Då jag renoverar och funderar på bygga nytt så blir jag nyfiken på bra byggmaterial.”

Man, 48 år, Sydsverige, boende i villa/radhus

”Alla vinner på en mer hälsosam inomhusmiljö”

Sedan 1950-talet har Astma- och Allergiförbundet varit en drivande kraft för att skapa ett samhälle som är bättre anpassat för personer med astma, allergier och annan överkänslighet. En viktig del i det arbetet har handlat om inomhusmiljön, där val av byggmaterial, ventilation och fukt spelar en avgörande roll.

Astma- och Allergiförbundets uppdrag är att förbättra livsvillkoren för alla som lider av allergi eller astma. Men förbundet arbetar också för att öka allmänhetens förståelse för hur vi kan skapa hälsosammare inomhusmiljöer. Varje år påverkas en stor del av befolkningen av luftvägsbesvär, vilket gör frågorna om inomhusklimatet och luftkvalitet till en viktig del av förbundets arbete. Genom sitt påverkansarbete arbetar de för att synliggöra de problem som ofta uppstår i samband med byggmaterial och för att sprida information om vilka faktorer som bidrar till en god inomhusmiljö.

– Alla vinner på en hälsosammare inomhusmiljö, inte bara de som lider av överkänslighet. Att skapa bra förutsättningar för inomhusluft och materialval är något som gynnar hela samhället, säger **Marie-Louise Luther**, intressepolitiskt sakkunnig på Astma- och Allergiförbundet.

Digital checklista som hjälp

Förbundet har under åren byggt upp en stor mängd kunskap kring de faktorer som påverkar inomhusmiljön, och Marie-Louise Luther betonar att frågorna inte bara är relevanta för dem som har allergi eller astma, utan också för andra grupper, exempelvis barn som är känsligare än vuxna. Det finns många faktorer

som bidrar till en bra inomhusmiljö – allt från god ventilation till att undvika fuktskador och byggmaterial som kan orsaka hälsoproblem. För att göra det möjligt har Astma- och Allergiförbundet tagit fram olika verktyg, bland annat Allergironden – en digital checklista som hjälper skolor, förskolor och andra offentliga byggnader att identifiera och åtgärda miljöfaktorer som kan orsaka hälsoproblem och allergireaktioner.

Marie-Louise Luther, intressepolitiskt sakkunnig på Astma- och Allergiförbundet.

– Allergironden är ett verktyg som har använts i många skolor för att bland annat förbättra inomhusmiljön. Genom att gå igenom olika delar av byggnaden, som ventilation, städning och materialval, kan man få fram en handlingsplan för vad som behöver åtgärdas. Det handlar om att skapa rutiner för en bättre inomhusmiljö för alla.

Enklare att göra hälsosamma val

Förbundet har också varit aktivt i intressepolitiska frågor, och de har exempelvis arbetat för att få till stånd statligt stöd för att upprusta inomhusmiljön i skolbyggnader. Även om de lagstadgade kraven för byggnader inte alltid har varit tillräckliga, har Astma- och Allergiförbundet fortsatt arbeta för att synliggöra frågorna och för att skapa större förståelse och medvetenhet om att en hälsosam inomhusmiljö är avgörande för allas välmående.

En annan aspekt som förbundet ofta lyfter fram är vikten av att minska luftföroreningar och att undvika fukt och mögel i byggnader. Fukt kan orsaka allvarliga problem, inte bara för dem som redan har allergier, utan också för personer som kan utveckla luftvägsbesvär och astma eller annan ohälsa. Marie-Louise Luther förklarar att det finns en stark koppling mellan fuktskador och utveckling av astma, och att det är viktigt att förebygga problemen i ett tidigt skede.

– Om det uppstår fuktskador i en byggnad kan det skapa en grogrund för mögel och andra mikroorganismer. Det är viktigt att åtgärda fuktskador direkt och ordentligt och att se till att byggmaterialen inte avger skadliga ämnen som kan orsaka hälsoproblem. Att bygga med bra material och ha god ventilation är avgörande för att minska risken för allergi eller överkänslighetsreaktioner och astmasymtom, säger hon.

Astma och allergi är folksjukdomar som påverkar en stor del av befolkningen. Därför är det viktigt att skapa byggnader och hem som är anpassade för att hantera dessa utmaningar. Förbundet vill att fler ska tänka på hälsan när de väljer byggmaterial och att det ska vara enklare för både konsumenter och byggföretag att göra hälsosamma val. Här spelar märkningar av byggprodukter, såsom Asthma Allergy Nordic, en viktig roll. Den här märkningen innebär att produkter har testats för att säkerställa att de inte innehåller skadliga ämnen som kan orsaka allergireaktioner, eksem eller astma.

– Det är viktigt att välja material som är beprövade och att undvika de som har höga halter av flyktiga organiska föreningar (VOC) eller andra ämnen som kan orsaka allergiska reaktioner. Det finns mycket

bra material att välja mellan, men ibland kan det vara svårt att veta vad man ska välja. Därför hoppas vi att fler byggprodukter kommer att märkas på ett tydligt sätt så att konsumenterna får bättre koll, säger Marie-Louise Luther.

Vill se ett större ansvarstagande från branschen

Förbundet har också arbetat med byggbranschen för att få till stånd bättre byggnormer och riktlinjer för att säkerställa att byggmaterial inte bara är miljövänliga utan också hälsosamma. Marie-Louise Luther tycker att det är bra att byggbranschen har blivit mer medveten om miljöaspekterna, men att det är lika viktigt att tänka på hälsan.

– Det handlar om att tänka på både hälsa och miljö. Det är bra att vi har kommit så långt med miljökrav, men vi behöver också tänka på hur de här materialen påverkar hälsan. Byggbranschen måste ta ett större ansvar för att se till att byggmaterial inte skadar människor, säger hon.

Trots att det har gjorts framsteg på många områden finns det fortfarande mycket att göra.

– Vi vill att byggbranschen ska vara tydligare med sina riktlinjer utifrån byggreglerna och att det ska vara lättare för både konsumenter och byggföretag att göra hälsosamma val, säger Marie-Louise och avslutar:

– Så länge vi fortsätter att prioritera frågor om inomhusmiljö, materialval och ventilation, finns det goda möjligheter att förbättra livskvaliteten för alla – inklusive dem med allergier och astma.

Det här är Astma- och Allergiförbundet

Grundades: 1956

Antal medlemmar: Cirka 12 000

Fokusområden: Påverkansarbeten med särskilt fokus på barn, skolor/ förskolor och ger bidrag till forskning inom astma och allergi.

Hemsida: astmaoallergiforbundet.se

Sammanfattning

Vi har undersökt emissioner från byggprodukter i 15 år – nu tar EU ryggen på oss

Byggvarubedömningens huvuduppdrag har alltid handlat om att skapa en spårbarhet för kemiskt innehåll i byggprodukter. Att veta vad – och var – olika ämnen använts i byggprojekt är vårt effektivaste verktyg för att framtidssäkra byggnader och hälsan för människorna som vistas i dem.

När det gäller inomhusmiljö är emissioner från byggmaterial en viktig faktor. Emissioner från byggprodukter är en av flera faktorer som kan påverka inomhusluften negativt, och därför är det väldigt glädjande att det används allt färre produkter med höga emissioner i svenska byggprojekt.

Enligt Boverket tillbringar vi i Sverige alltså 90 procent av våra liv i inomhus – en siffra som understryker hur viktig inomhusluften är för vårt välmående. En god luftkvalitet och giftfria material inomhus kan motverka flera symtom som astma, hudsymtom, trötthet och huvudvärk.

Folkhälsomyndighetens rapporter visar fler hälso-relaterade besvär i hyresrätter än i bostadsrätter. Människor som bor i villa rapporterar mest sällan besvär. Det gör att vi kan se att fastighetsägarna för flerbostadshus har ett stort och viktigt ansvar att renovera smart, inte bara ur en ekonomisk synvinkel utan också ur ett hälsoperspektiv när det kommer till vilka material de ska ersätta och med vad.

”Vi ser positiva trender kring byggmaterials påverkan på inomhusluften – men vi vill såklart bli ännu bättre!”

Trots en fin utveckling måste vårt jobb fortsätta
Vi ser positiva trender kring byggmaterials påverkan på inomhusluften – men vi vill såklart bli ännu bättre! Genom att fortsätta hålla oss i framkant och ha en kontinuerlig dialog med våra medlemmar om deras behov och möjligheter kan vi utvecklas och bli ännu skarpare i vår kravställning och våra kriterier. De kan handla om att utveckla våra befintliga tjänster, eller att utveckla nya. Sedan hoppas vi kunna hitta nya samarbeten med andra aktörer för att fortsätta

utvecklas och kunna erbjuda ännu bättre underlag till alla byggaktörer. Likt vi idag till exempel samarbetar med Plant inom klimatdata.

Då vi är unika med den här historiken, statistiken och kunskapen kring emissioner i byggprodukter vill vi sprida ordet. Förhoppningen är både att kunna bidra med ökad kunskap i Sverige men också att inspirera andra länder att jobba med de här frågorna. För att inspirera fler länder vill vi dela med oss av

den viktiga kunskapen om giftiga ämnen i byggmaterial, och det gör vi bland annat genom att engagera oss i olika projekt. Vi deltar till exempel i EU-projektet NonHazCity3, läs gärna mer på vår hemsida.

Idag ställs högre krav på vissa emissioner på EU-nivå i taxonomin, och med ett ökat fokus på området har vi en betydligt bättre plattform att nå ut med vårt budskap och vår kunskap. Där har vi i Sverige stor fördel inom byggbranschen då vi redan har information om både vad olika produkter innehåller och hur mycket emissioner som avges. Det är ett bra exempel på att vi föregår lagstiftning, är proaktiva och en förebild i frågan på ett globalt plan. Byggvarubedömningens kriterium för emissioner har funnits i över 15 år och vi bedömer på många fler farliga ämnen än vad EU-taxonomin ställer krav på.

Vårt verktyg är ingenting utan våra användare

Byggvarubedömningen är navet mellan beställare och materialleverantörer. Men utan våra användare vore vi ingenting. Våra användare och medlemmar är de som driver utvecklingen framåt och till syvende och sist avgör vad Byggvarubedömningen ska vara och vad vi ska fokusera på framåt.

Materialleverantörer utvecklar sina produkter utifrån beställarnas krav på kemiskt innehåll och andra hållbarhetsaspekter, men även utifrån krav på funktion, kvalitet och teknik. Vi märker av ett fortsatt stort intresse att bli ännu bättre – både från beställare och materialleverantörer. Ett tydligt kvitto på att vårt arbete är viktigt och att vi är på rätt spår.

Tillsammans driver vi utvecklingen framåt!

Tips – så kan du påverka din inomhusmiljö i positiv riktning

- Välj miljömärkta produkter när du renoverar eller städar hemma. Exempel på sådana är Svanen, Astma- och Allergiförbundets märkningar, EU Ecolabel eller Bra Miljöval.
- Vädra och vänta åtminstone några dagar (gärna en vecka) innan du vistas eller sover i ett nymålat rum så att emissionerna minskar så mycket som möjligt. Ett tips är att måla på sommaren, måla ett rum åt gången och att använda långärmat och munskydd.
- När det gäller ventilation är ett mekaniskt till- och frånluftssystem med värmeåtervinning mycket fördelaktigt för inomhusluften. Man suger då ut oren och fuktig luft ur kök och badrum och tillför frisk luft till övriga rum. För äldre hus med dålig ventilation och instängd luft kan det vara värt att investera i en luftrenare, sätta upp tilluftsventiler och installera Pax-fläktar i badrum.

Kriterierna vi jobbar efter

Vi har baserat våra kriterier för Kemiskt innehåll efter Kemikalieinspektionens PRIO-kriterier för farliga egenskaper. Snabbt förklarat är det ett verktyg som hjälper företag att hitta och ersätta farliga ämnen i sina produkter. PRIO-kriterierna har vi sedan brutit ner i våra egna kriterier och satt haltgränser för *Rekommenderas* (grön), *Accepteras* (gul) och *Undviks* (röd) utifrån EU-lagstiftningen CLP. Läs mer om Kemikalieinspektionens PRIO-kriterier i den separata faktarutan.

Utöver PRIO-kriterierna baseras Byggvarubedömningens kriterier på två EU-kemikalielagstiftningar:

- CLP som reglerar klassificering, förpackning och märkning av kemiska ämnen och produkter.
- Reach som reglerar registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen.

Kemikalieinspektionens PRIO-kriterier

Kemikalieinspektionens PRIO-kriterier togs fram 2004 och har sedan dess bearbetats och uppdaterats i ett omgång 2020. Kriterierna är uppdelade i två delar:

- Utfasningskriterier för ämnen med allvarliga egenskaper som behöver fasas ut.
- Prioriterade riskminsknings-kriterier för farliga egenskaper som bör riskutvärderas om de ska användas.
- PRIO har en databas med exempel på ämnen som uppfyller dessa egenskaper och de riktar sig till alla branscher, inte bara byggbranschen.

I årets branschrapport från Byggvarubedömningen tittar vi närmare på inomhusmiljö och användandet av giftiga byggmaterial. Rapporten är baserad på den data vi samlat på oss mellan 2017–2023. Vi berättar mer om vilka trender vi kan utläsa ur siffrorna och spekulerar i hur framtiden kan se ut vad gäller giftfria inomhusmiljöer. Byggvarubedömningens vision är att bidra till utvecklingen av ett giftfritt och hållbart byggande för såväl dagens som kommande generationer.

Kontakta oss

info@byggvarubedomningen.se
byggvarubedomningen.se

